

V Olomouci 15. dubna 2013

Oponentký posudek na rigorózní práci Mgr. Elišky Lapkové *Ateismus a víra v České republice na příkladě náboženského života města Kladna* (Katedra teorie kultury, Filozofická fakulta, Karlova univerzita v Praze; Praha 2013).

Proklamovaným cílem práce (v Abstraktu) je „analýza způsobu udržování víry uvnitř jádra věřících, způsobu její expanze do veřejnosti a reakci ateistické veřejnosti, to vše na empirickém příkladě města Kladna“ (str. 5). Takto vymezené téma by mohlo být přijatelné a jistě by bylo přínosné zaměřením na jeden konkrétní region (v tomto případě město Kladno), byť s nejasností v tom, co je „jádro věřících“ a co je to „expanze víry do veřejnosti“. Nicméně celý text není strukturován tak, aby naplnil tento cíl a také metodologie je diskutabilní.

V tomto posudku se s ohledem na stručnost omezím na připomínky, které se týkají nejasností a metodologicky sporných momentů textu.

Tou nejzásadnější připomínkou je nevyjasněnost skutečného cíle práce. Práce je roztříštěná po stránce obsahové, a tomu pak odpovídá roztříštěnost metodologická. Jednoduše řečeno: práce se snaží popsat příliš mnoho věcí a výsledkem nemůže být nic jiného než propojení poměrně povrchních zjištění, resp. známých informací z několika oblastí, přičemž toto propojení nemá vnitřní strukturu (fakticky tedy o žádné propojení nejde). Bylo by dobré, kdyby autorka postupovala klasickým způsobem, a nejdříve si tedy jasně vymezila základní otázku své práce, poté by srozumitelně a s ohledem na současný stav bádání vymezila klíčové koncepty a termíny a následně zvolila kompaktní metodologii a tomu odpovídající metodiku výzkumu. Práce se totiž snaží jakoby poskytnout informace o všem možném (proto jsou tyto informace často velmi základní) a nakonec se ztrácí vlastní téma textu. Je-li tímto tématem vztah (kladenské) veřejnosti k náboženským skupinám v Kladně, nebo proměny religiozity v české společnosti, či snad podoby ateismu v Kladně, popř. ČR, pak je zcela zbytečné psát o počátcích křesťanství a judaismu, popř. vmezování antropologického, psychologického, sociologického, fenomenologického či filozofického přístupu k náboženství. Navíc tyto části jsou zpracovány více než povrchně (str. 17-20). Zcela mimo téma je přehled něčeho, co autorka označuje jako definice (také na str. 20) – věta „kdo zná jedno náboženství, nezná žádné“ atd. jistě není definicí.

Nicméně zde je potřeba říci, že právě v tomto momentu, tedy v jasném vymezení konceptů a pojmů leží další problematická rovina textu. (Vlastně je jiným výrazem celkové nevyjasněnosti cíle a přístupu, resp. metodologie). Práci chybí jasné vymezení základních termínů, zvláště pak termínu „ateismus“. Výsledkem je pak stav, kdy se na různých místech míchají různé věci: za ateisty jsou někde považováni i „nevěřící“ (např. ti ze sčítání lidu), ale také „něcisti“ (dostí odporný, zavádějící a z hlediska vědy zcela chybný výraz Tomáše Halíka). Kdo to jsou ateisté? Ti, kteří bojují proti náboženství? Těch je ale v českých poměrech jen málo. Ti, kteří se tak označují? Těch je také málo. Ti, co se označí za „věřící“ a nejsou členy žádné náboženské skupiny? Nebo ti, co odmítají používat výraz „náboženství“ pro označení své „cesty“? V těchto otázkách bychom mohli pokračovat dál a dál.

Kdo pak tedy byli respondenty v dotazníkovém šetření v Kladně. Podle textu to byla „ateistická veřejnost“. A jak byli respondenti vybíráni? Která otázka z nich udělala respondenta; tedy v důsledku čeho byli zařazeni do vzorku?

Práce má řadu problematických míst, která neumožňují se zodpovědně věnovat komentování výsledků „výzkumů“. Např. kvantitativní výzkum na vzorku 60 respondentů neumožňuje použít statistické nástroje a pak tedy nejde o kvantitativní šetření. Část informující o obsahu médií vůbec neobsahuje popis metodologie tohoto šetření, což znemožňuje čtenářovu analýzu výsledků, které jsou v textu prezentovány. Nejsem si jist, co obnáší obraz „zúčastněný rozhovor“. Co vlastně mělo být zjištěno rozhovory s představiteli jednotlivých náboženských skupin?

Další tématickou oblastí textu jsou církevní restituce? Avšak dozvíme se něco o postoji kladenské veřejnosti k církevním restitucím a o tom, jak toto téma ovlivňuje jejich konkrétní postoj k náboženským skupinám v Kladně?

A konec konců, jak toto vše souvisí s cílem práce, který byl vyjádřen v abstraktu (viz výše).

Celkově text působí více než rozpačitým dojmem. Je velmi ambiciózní, ale tomu neodpovídá hloubka analýzy. Zcela jistě by stačilo zvolit jedno z dílčích témat textu a toto pak důkladně analyzovat a precizně zpracovat.

Nicméně přes moje kritické poznámky, musím konstatovat, že rád oceňuji chuť a nasazení, se kterými se autorka pustila do nelehkého úkolu. Také proto **doporučuji práci k obhajobě**, neboť je možné, že v průběhu obhajoby autorka jasněji představí cíle a výsledky svého textu a vysvětlí způsoby, kterými k těmto výsledkům došla.

doc. PhDr. Dušan Lužný, Dr.